

ДВАДЦЯТЬ ПОЕЗІЙ МАО ЦЗЕ-ДУНА

Можливо, що поезія ніде не відіграє такої ролі, як в історії культури китайського народу, в його побуті, у вихованні молодших поколінь, у передачі дорогоцінних художніх традицій від роду до роду. Поезія ввіходила, та й зараз увіходить, неодмінним чинником у систему народної освіти, і в Китаї не може назвати себе освіченою людиною, яка не знає поезії, не читає її, не розуміє віршів, написаних часом і тисячоліття тому. Вірші ці переважно невеличкі, — може тільки шістнадцять ієрогліфів, — але і в шістнадцять ієрогліфів китайський поет вміє вкласти багато образів, натяків, посилянь, і не можна обійтися без коментарів, щоб до кінця зрозуміти вірш і мати від нього повну естетичну насолоду. Ясно, що це утруднює сприймання поезії. Товариш Мао Цзе-дун у листі до журналу «Поезія» (1957 рік) відзначає, що традиційний «старий» стиль китайської поезії нелегкий для вивчення. Певне, це так, але з другого ж боку — нема в світі економніших і місткіших поетичних форм, аніж форми, вироблені китайською поезією

протягом трьох тисяч років її, зафіксованої писемно, історії.

Епохою XI—VIII століть до нашої ери датується «Книга пісень» «Шіцзін», в яку ввійшли вибрані зразки поезії народу — творця не тільки однієї з найдавніших культур людства, але — і це найважливіше — культури, найстаріші пам'ятки якої ще досі живуть, втішаючи і збагачуючи душу людини цілком іншої ери, епохи, іншого буття, свідомості, емоційного складу. Сучасний китаець — гордий і могутній будівник соціалістичного суспільства — з любов'ю перегортає сторінки «Книги пісень», знову і знову вчитуючись у знайомі строфи древніх віршів — у шепотіння печальних скарг і любовних освідчень, що прозвучали тисячі років тому, в тонко писані образи людей, природи, неба, всього навколишнього світу, змальовані з тією чіткістю і поетичною вимогливістю, якою нас рівно вражають і твори китайських художників, і твори китайських поетів. Чула й прекрасна душа людини розкривається у віршах «Книги пісень» і пісня її, прилинувши з віків, знаходить резонанс у

ще прекраснішій душі сучасника. Любовно береже сучасний китаець скарби своєї незмірно багатой культури, — береже їх не тільки для себе, але й для всього людства. Дальший розвій світової, вселюдської культури неможливий без достойної оцінки і вивчення дорогоцінних надбань генія китайського народу, втіленого і в строфах «Шіцзіна», і у величній творчості Цюй Юаня (340—278 роки до нашої ери), і в могуттві поезії танської доби (618—906 роки нашої ери), що дала людству вірші великих поетів — Лі Бо, Ду Фу, Бо Цзюй-і.

Форми китайської поезії хоч і строгі, але не закам'янілі. Вони змінювалися в процесі історії, але, змінюючись, не втрачали того могутнього спрямування до народності й реалізму, яке проймає собою всю історію найкращих надбань китайської літератури. Лише у віки занепаду відривався китайський вірш од джерел життя, од народного ґрунту, переходячи вже із літератури до літературщини і прирікаючи себе на анемічність. Віки занепаду не були, на горе китайському народові,

швидкоминучими. Ні епоха Мінської династії (1368—1644 роки), ні Цінська доба (Цінська династія — до 1911 року) не були часами, що дали людству щось рівне до шедеврів Цюй Юаня чи Лі Бо.

Лише пробудження нових сил Китаю, пробудження, зв'язане з формуванням китайського пролетаріату, із зростанням революційного протесту і молодого робітництва, і нездоланого селянства, і нової прогресивної інтелігенції, внесло в китайську поезію силу нового піднесення, свіжість нових тем, подих життєдайних вітрів боротьби і революції.

Дата 4 травня 1919 року — дата славного антиімперіалістичного і антифеодального руху китайського народу — стала датою зародження нової китайської літератури, нової китайської поезії. Мао Цзедун так оцінює рух «4 травня»: «Культурна революція, що була здійснювана рухом «4-го травня», провадила послідовну боротьбу проти феодальної культури. Протягом всієї історії Китаю він ще не знав такої великої і послідовної культурної революції».

Здійснюваний під безпосереднім впливом комуністичних ідей, натхнений перемогами Великої Жовтневої соціалістичної революції, рух «4-го травня» був боротьбою передової китайської літератури не тільки проти розриву між мовою народу «байхуа» та незрозумілою для народу виключно літературною мовою «веньянь», але й за народне, реалістичне, революційне спрямування всього дальшого розвитку китайської культури і літератури.

Створення в липні 1921 року Комуністичної партії Китаю дало могутню підтримку всім прогресивним силам китайської культури, які на чолі з великим Лу Сінем невтомно працювали над закладенням основ нової китайської літератури. Міцнішав зв'язок і вплив літератури Радянського Союзу на творчість передових представників китайської культури.

В жорсткій боротьбі гартувалися кадри письменників революційного Китаю, тих письменників, що книгами своїми не тільки віщували, але й закладали основи нової доби в розвитку тисячолітньої літератури китайського народу — доби соціалістичного реалізму. Закатовані гомінданівськими вбивцями, загнули в цій боротьбі такі творці нової китайської літератури, як чудесний молодий поет Ін Фу, прозаїк і драматург Ху Е-пін, мислитель і публіцист Цюй Цю-бо.

Комуністична партія оточувала увагою роботу передової інтелігенції на всіх етапах складної і тяжкої боротьби і проти японських загарбників, і проти гомінданівських зрадників, і проти імперіалістичних підступів.

Ще 1942 року у визволених від ворогів районах Китаю, в Яньані, відбулася нарада з питань літератури й мистецтва, проведена Центральним Комітетом Комуністичної партії Китаю. На цій нараді з доповіддю виступив Мао Цзедун. Розвиваючи ленінські положення про партійність літератури, товариш Мао Цзедун закликав робітників китайської літератури й мистецтва «думки і почуття свої злити воедино з думками й почуттями широких мас робітників, селян, солдатів... глибоко ввійшовши в маси робітників, селян і солдатів і з головою ввірнувши в практичну боротьбу, в процесі вивчення марксизму, вивчення суспільства поступово перейти на інший ґрунт, перейти на бік робітників, селян і солдатів, на бік пролетаріату».

Розглядаючи процеси творення нової соціалістичної літератури невідривно від усєї історії розвитку китайської літератури, глибоко шануючи і достойно оцінюючи її справді безсмертні здобутки, Мао Цзедун казав: «Ми повинні прийняти багату літературну й художню спадщину і кращі літературні й художні традиції старого Китаю та зарубіжних країн, але при цьому повинні мати на меті поставити їх на службу народним масам. Ми

зовсім не відмовляємося використовувати літературні й художні форми минулих епох, проте ці форми в наших руках зазнають переробки, сповнюються новим змістом, і тоді з'являються нові революційні твори, покликані слугувати народові».

Виступи товариша Мао Цзедуну з питань літератури й мистецтва є цінним внеском до марксистсько-ленінського літературознавства й естетики. Розвиваючи ленінські думки про літературу, ці виступи забезпечили ту правильну партійну лінію розвитку китайської соціалістичної культури, яка не могла бути здійснена без рішучої боротьби проти численних ворожих проявів — від одвертої буржуазної пропаганди до замаскованих ревізіоністських наскоків, — розгромлених під проводом Комуністичної партії передовими загонами нової китайської інтелігенції, які все більше зростають, ідейно і творчо міцніють, все непохитніше згуртовуються на позиціях мистецтва соціалістичного реалізму. В цій армії нової творчої інтелігенції народного Китаю поруч з такими чудовими представниками старших поколінь, як славнозвісний поет, драматург і вчений Го Можо, видатний прозаїк Мао Дунь, поет Емі Сяо, стоять талановиті представники творчої молоді Лі Цзі, Янь Чень, Чжан Чжі-мін, Лю Бай-юй, Вей Вей та багато-багато інших.

Серед творчого доробку поетів старшого покоління визначне місце займає творчість товариша Мао Цзедуну. Його поезії, лише частково публіковані в пресі до 1957 року, давно уже ширилися в численних списках серед народу. Заслуженої популярності здобув його вірш «Великий похід». Мао Цзедун у січні 1957 року в листі до щойно тоді заснованого журналу «Шікань» («Поезія») не тільки дав дозвіл опублікувати свої — і раніше, і нещодавно написані — вісімнадцять поезій, але й висловив щодо них кілька зауважень, дуже цінних

для кращого розуміння творчого спрямування поезії Мао Цзе-дуна. Він говорить про свої вірші, що вони «належать до старого стилю». Формою своєю поезія Мао Цзе-дуна наслідує форми вікодавнього класичного стилю «цзюті ші-ци». Кілька його віршів підпорядковані особливо строгим вимогам поетичної форми, названої в китайському літературознавстві жанром «ші», де обмежено і кількість рядків вірша, і кількість ієрогліфів у рядку. В жанрі «ші» написано вірш «Великий похід», де збережено традиційні вісім рядків і сім ієрогліфів у рядку (перекладач намагався відтворити розмір, замість семи ієрогліфів ставлячи у рядок сім слів). Подібним же строгим вимогам класичного стилю відповідає і вірш на шістнадцять слів у чотирьох рядках (причому перший рядок мусить мати один ієрогліф), яким Мао Цзе-дун писав свої «Три вірші по шістнадцять слів». Проте більшість поезій Мао Цзе-дуна написані в вільнішому жанрі «ци», де розмір вірша мусить відповідати якому-небудь пісенному мотиву, певному музичному ритмові. Так, наприклад, вірш «Вежа жовтого журавля» написано на прадавній мотив «Пусамань», створений 1100 років тому; вірш «День Нового Року» створено на мотив «Жуменлін» («Наче сон»), як то починався один вірш танської епохи (VII—X віки нашої ери): «Наче сон, наче сон — місячний серп, зів'яле листя, густа імла». Але і жанр «ци», який дає поетові більшу волю щодо вибору поетичних засобів, теж ставить низку вимог, які утруднюють і писання, і розуміння віршів. Свої побоювання щодо цього висловив Мао Цзе-дун у згаданому листі до журналу «Шікань». Він застерігав, щоб не популяризувати вірші старої форми серед молоді, бо старий стиль сковує думку і нелегкий для вивчення. Проте ці труднощі сприймання не завадили віршам Мао Цзе-дуна здобути широку популярність серед народу. Ясно, що любов до

поезії, розуміння її традицій і пошана до них, притаманні широким масам китайських читачів і слухачів, полегшили сприймання віршів Мао Цзе-дуна, написаних з великою вимогливістю і глибокою ерудицією поета-спадкоємця тисячолітнього розвитку китайської поезії, але разом з тим і насамперед — полум'яного революціонера, видатного керівника могутніх процесів соціалістичної розбудови Китаю. Мао Цзе-дун у стару класичну форму своїх поезій уклав новий зміст, породжений героїчною боротьбою Комуністичної партії Китаю за соціальне й національне визволення китайського народу. Починаючи зі згадок про революційні настрої молоді ще за своїх студентських років (вірш «Чанша») аж до написаних у 1958 році «Двох віршів про Демона пошесті», поетична творчість Мао Цзе-дуна — ці його опубліковані двадцять поезій — красиво і тонко, в своєрідному аспекті віддзеркалює велику керівну, організаторську, практичну й теоретичну діяльність вождя китайського народу на різних етапах народної, очоленої комуністами, переможної боротьби. Тут і вірші, написані під час легендарного Великого походу Китайської Червоної Армії 1934—35 років («Застава Лоушань», «Великий Похід», «Люпаньшань»), тут і радість перемоги, радість розпочатого грандіозного будівничого труда («Сніг», «Плавання»), тут і міркування про участь інтелігенції в процесах соціалістичного будівництва, лаконічно висловлені у вірші «Шановному Лю Я-цзи», — в цьому закликів до кращих представників старої інтелігенції «ширше розкрити очі на навколишній світ». Окремо в 1958 році було опубліковано «Два вірші про Демона пошесті». Світлою радістю, яка сповнило серце комуніста при виявах нового, кращого, радіснішого життя народу, напоєні строфи нових поезій Мао Цзе-дуна.

Строгі вимоги класичної форми Мао Цзе-дун зумів ви-

користати, щоб яскраво висловити новий зміст, поетично відобразити думки і почуття китайського комуніста — пролетарського революціонера. Народність змісту і випробувана віками народність форми злилися воедино. Вірші Мао Цзе-дуна красиві тонкою і гармонійною красою, яка нічого спільного не має з багатослівним прикрашательством, гучнодзвонною декларативністю, пишновбраною помпезністю чи голою лозунговістю. Вони ліричні, але водночас риси титанічної епопеї останніх десятиріч Китаю відбиті в них із вражаючою силою виразності і проникливості. Вони оптимістичні і життєстверджуючі, як життєстверджуючими є ідеї, яким Мао Цзе-дун присвятив усе своє життя, — ідеї марксистсько-ленінського вчення. Для розуміння того багатства, яким володіє поезія соціалістичного реалізму, поезія Мао Цзе-дуна дає дуже багато, являючи собою чудовий зразок поєднання національної форми з новим соціалістичним змістом, сполучення кращих традицій класичної літератури з сучасним, комуністичним сприйманням дійсності.

Ясно, що переклад не може відтворити всіх неповторних нюансів, відтінків, змін ритмів, мелодії перекладуваного вірша, як би не дбав перекладач про відповідність, точність, співзвучність перекладу. Особливо це стосується перекладу віршів з китайської мови, такої відмінної своєю структурою від мови української. Перекладач намагався слідувати за автором щодо строфічної побудови, а часом і щодо кількості слів у строфі (особливо у віршах стилю «ші»), щодо системи римування, щодо відтворення образів, метафор, епітетів. Проте одна справа — намагання, інша справа — досягнення. Не перекладачеві судити про рівень його сягань і досягнень. Але, якщо бодай контури тонких і мудрих поезій Мао Цзе-дуна в українському перекладі окреслені, то перекладач мусить сказати, що і цього він би не зміг досягти, якби не уважна

допомога молодого українсько-китаєзнавця Івана Чирка, якому перекладач і хоче висловити тут свою подяку. Коли їм обом — і Іванові Чиркові,

і Миколі Бажану — пощастило внести своєю працею бодай скромний вклад у справу дружби великого китайського народу з народами радянськи-

ми, в тому числі з нашим рідним українським народом, то свідомість цього є для них глибокою, щирою радістю.

Перекладач

Лист до редакції журналу „Шікань“

Товаришу Ке-цзя¹, шановні товариші!

Вашого листа одержав уже давно. Шкодую, що відповідаю пізно. Виконуючи ваше побажання, я переписав ті вірші старого стилю, які згадав, і вісім віршів, які ви надіслали,— разом вісімнадцять віршів. Прошу діяти на свій розсуд.

Ці речі я ніколи не гадав офіційно публікувати, бо належать вони до старого стилю. Побоювався, що поширення помилкових зразків спантеличить молодь: до того ж вони мало поетичні і в них нема нічого особливого. Якщо ви вважаєте, що їх можна публікувати,— враховуючи виправлення помилок у деяких віршах, що поширилися в списках,— робіть згідно зі своєю думкою.

Вихід у світ журналу «Шікань» — справа дуже добра. Бажаю йому зростати й розвиватися. В поезії основою повинні бути, безумовно, нові вірші. Можна писати і вірші старої форми, але їх не слід популяризувати серед молоді, бо цей стиль сковує думку і до того ж нелегкий для вивчення. Все сказане полишаю на ваш суд.

З товариським привітом

МАО ЦЗЕ-ДУН

12 січня 1957 р.

¹ Цзан Ке-цзя — сучасний китайський поет, головний редактор журналу «Шікань» («Поезія»).

ЧАНША

Холодна осінь. Я один.
На північ мчить Сянцзяну плин
Повз Мандаринову косу.
Я бачу гори, вбрані в пурпур шат,
Барвистих заростів каскад,
Блакитної ріки красу,
Де з вітром борються човни.
Під небом сокіл маячить,
На плесі грає стая риб.
Усе в цей світлий день живе
Свободи прагне все!

Безмежний шир в мої чуття
Вливає тугу і печаль.
Питаю я безкраю даль:
Хто розтлумачить зміст буття?

Пригадую: я тут колись
Гуляв із друзями у надзвичайні дні,—
Були ми дуже молоді,
Але завзяті, повні сил
І по-студентськи запальні.
У світ вглядаючись, тоді
Ми вірші вчилися писать,
З презирством дивлячись навкіл
На тогочасну владну знать.

Чи нині можу я забуть,
Як човен, вимчалий у даль,
Спиняла хвиль шалена лють?

1927 р.

ВЕЖА ЖОВТОГО ЖУРАВЛЯ

Тече Янцзи просторами Китаю,
Стремить на північ з півдня колія
Крізь дощ, і дим, і зелень піль безкраю,
Повз гори Черепаха і Змія.

У безвість жовтий журавель полинув,—
Лишилась вежа, де він довго жив.
В ріку пугар з міцним вином я вкинув.
Зростає в серці світлих хвиль приплив.

ЦЗІНГАНЬШАНЬ

Під горою видно вражі прапори,
Чути сурми й барабани із гори.
Ворог міцно нас облогою обстав,
Та схитнути він не зможе наших лав.

Ми твердиню цю свою задалегідь
Встигли волею народу укріпить.
Грім гарматний нам вістує з Хуан'ян,
Що вночі уже утік ворожий стан.

1928 р.

ДЕНЬ НОВОГО РОКУ

Нінхуа, Цінлю, Гуйхуа.
Вузька дорога, слизька трава.
Куди ти простуєш? Поглянь!

Ми йдемо до гори Уїшань,—
До тої гори, до тої гори,
Де прапор червоний розвили вітри.

1929 р.

ХУЕЙЧАН

Ось-ось запалає світанково схід.
Хто каже, що рано ми вийшли в похід?
Повз юні узгір'я йде юний нарід,—
Навколо чудовий лежить краєвид.

Від піль Хуейчана узгір'я оці
Несуть аж до моря високі вінці.
Вдивляються в даль Гуандуна бійці,
Де зелень ще краща на пишній луці.

1934 р.

ДАБОДІ

Червоний, зелений, рудий, жовтуватий,
Ліловий, блакитний і весь золотий...
А хто це по небу пішов танцювати,
Розмаявши стрічки барвистий сувій?
Проміння пробилось крізь хмари по
зливі.
Гора огорнулася в майва мигтливі.

Колись тут проносились гуркоти воен,
Колись тут точилися битви грізні,
І досі будівлі — в розколах пробоїн,
І досі снаряди стирчать у стіні,
Та нині ще більшою сяє красою
Гора ця, огорнута сяєва грою.

ЗАСТАВА ЛОУШАНЬ

Вітер із заходу дме,
Гуси у небі кричать, місяць досвітній
поблід,
Місяць досвітній поблід.
Різка гукає сурма.
Тупіт раптовий копит.

В горах заставу сталю,
Що заступила нам путь, ми обійшли
стрімголов,
Ми обійшли стрімголов.
Синя, як море, гора.
Західне сонце, як кров.

1935 р.

ТРИ ВІРШІ ПО ШІСТНАДЦЯТЬ СЛІВ

Гóри!
Зляканого скакуна стримую рухом руки,
Сам оглядаюсь: до хмар
Звідси — три чі й три вершки.

Так вони мчаться, немов
Скачуть у бій румаки.

Гóри!
Буйно, як море, гримлять хвилі могутні
ріки,

Гóри!
Врізались ніжно в блакить пасма
гірського вершки.
Небо між ними висить,
Спершись об гори стрімкі.

ВЕЛИКИЙ ПОХІД

Червону Армію злякать не зміг тяжкий похід,—
Звичайна справа — сотні рік і тисячі бескид.
Як хвилі, п'ять гірських хребтів заслали круговид;
Звелась, як велетень, Умен у хмарний небозвід,
Цзіньша, об камені б'ючись, собі торує хід,
Над Далу металевий міст заковано у лід,
Але велика радість в нас — засніжену Міньшань
Уже три армії пройшли, і посміхнувсь нарид.

1935 р.

ГОРА ЛЮПАНЬ

Насуваються хмарини тихим небом з далини.
Бачу я: на південь гуси линуть, склавши табуни.
Той — не смілий, хто не дійде до Великої Стіни.
Двадцять тисяч лі пройшли ми — ти це зміряй і
збагни!

На горі Люпань високій, на стрімкім шпилі гори
Стяги наші розвівають дужі західні вітри.
Ми сюди аркан довжезний із собою принесли,—
Злого чорного дракона заарканимо ж коли?

1935 р.

КУНЬЛУНЬ

Підвівсь титан Куньлунь увись
І озирає людський краєвид.
Над ним дракони яшмові знялись,
Щоб холодом скувати світ.
Розтане влітку сніг
І повідь, затопивши діл,
Людей підхопить, наче риб.
Чи люди зміряти могли б
Вагу його і злих, і добрих діл?

Тепер з Куньлуном іншу річ веду:
Зневаж оці сніги! Зневаж пиху свою!
Об небо обіпрусь, могутній меч зведу,
Тебе на три частини розіб'ю,—
Тоді одну Європі я віддам,
А другу ти, Америку, бери!—
Собі залишить третю з них Китай.
По всій землі, по всіх краях нехай
Скрізь рівно буде холоду й жарі!

1935 р.

СНІГ

Північний краєвид:
На безліч лі — всюди лід,
На безкрай — хуга оскаженіла.
Я бачу рівнину і сніг
Обабіч Великої Стіни.
З верхів'я до гирла свій біг
Велика Ріка зупинила.
Танцюють змії сріблясті між гір,
Долинами скачуть сніжні слони,
Сягаючи спинами небосхила.
Але приходять сонячний день, —
Яка краса! — ти поглянь лишень:
Червоні шати, оздоба біла.
Вклоняючись цій незрівнянній красі,

Схиляли коліна герої усі,—
Минувшини славні світила.

Лиш цінський Хуан і ханський У
Не дбали про красу,
Та й танський Тайцзун і сунський

Тайцзу

Не мали із віршами діла.
Вважавсь Чінгіс-хан за обранця богів,
Проте тільки з лука стрілять він умів,
Орлам протиначаючи крила.
Минув час оцей,—
І справді прекрасних, душевно багатих

людей

Лиш наша доба породила!

1945 р.

ШАНОВНОМУ ЛЮ Я-ЦЗИ

Я не забудь, як ми удвох колись
Пилю в Кантоні чай над морем,
І в час, коли жовтіло листя скрізь,
В Чунціні віршем тішились прозорим.
З тих днів минає тридцять перший рік,—
Я повернувся знов до цього краю,
І осінь знов, і жовтий лист поник,
І знов я ваші твори читаю,

Та їх рядки наповнила жура,
Тяжка скорбота надихнула вірші.
Картина ця невірна і стара,—
На світ навкруг розкрийте очі ширше!
І не кажіть, що в озері Куньмін
Тепер води далеко менше стало,—
Адже раніше отаких рибин
В самому Фучуньцзяні не бувало.

1950 р.

ХУАНЬСІША

В день святкування річниці Першого жовтня в 1950 році на виставі в театрі пан Лю Я-цзи склав експромтом вірш у стилі «Хуаньсіша». Я відповів йому віршем з тими ж рими.

Весь Китай вгортала довга ніч скорбот,
Демони вели тут вічний хоровад,
П'ятисотмільйонний бідував народ.

Та ось піють півні — ранок устає,
Радісно вітає люд життя своє,—
Вдосталь сил натхненних у поета є!

1950 р.

БЕЙДАЙХЕ

Над Юянню — дужі зливи,
Хвиля зводиться грізна.
Човен рибака сміливий
Острів Ціньхуан мина.

Мла навколо, шир води.
Де пливе він і куди?

Скільки тут подій минуло!
Звідсіля дививсь У-ді
На Цзеші, на схід,— і чуло
Він складав свій вірш тоді.

Знову виє вітру літ,
Але як змінився світ!

1956 р.

ПЛАВАННЯ

Я в Чанша недавно воду пив,
Рибою в Учані снідав я,
Зараз ось через Янцзи проплив,—
Безконечна в неї течія.

Стъмилось небо над князівством Чу,
Вітер дме, хвилює синю гладь.
Краще я десь думкою помчу,
Ніж в саду бездумно вакувать.
Краще я навколо кину зір,—
Може, хоч сьогодні тут збагну,
Що таке привілля, даль і шир.
Сам Конфуцій в сиву давнину,
Дивлячись на плин води, прорік:

«Все в житті минає, як потік».

Хилить вітер шоглу на човні,
Та стоять нездвижно кам'яні
Гори Черепахи і Змії.
Планами стають думки мої:
Міст південні береги ріки
З берегом північним поєдна,
Шлях над струмом ляже навпрямки,
Далі встане кам'яна стіна
Проти хмар і злив з гори Ушань,
А ще далі — став між стромовин.
О, Богине гір, прийди і глянь,—
Скільки в світі дивовижних змін!

1956 р.

ДВА ВІРШІ ПРО ДЕМОНА ПОШЕСТІ

В газеті «Женьмінъсібао» від 30 червня прочитав про те, що в повіті Юйцзяньсянь цілком знищено хворобу шістоматоз. Безліч думок закружляло в голові, всю ніч не міг заснути. Повіяв ніжний легкий вітерець, зазирнуло у вікно ранкове сонце, південне небо виднілося вдалині; рука мимоволі потяглася до пензля.

I

Зелень річок, голубий небосхил,—
Горе звисає над всім.
Чи Хуа-то не спинився без сил
Перед мікробом малим?
Стали руїнами тисячі сіл,
Смерть увійшла в кожен дім.
Чути, як виють страхіття навкіл
В п'яті порожніх домів.

Зараз по тисячах-тисячах лі
В день пролітати я звик,—
В небі побув і звідтіль на землі
Бачив я тисячі рік.
В мене про Демона Пошесті там
Пастир Небесний спитав.
Я відповів: усі привиди злі
З водами виніс потік.

II

Вітерець весінній. Небокрай
Заслонив верби рясної гай.
Мов Шунь, мов Яо, славен на віки
Шестисотмільйонний наш Китай.
В такт ударів незліченних серць
Ти, червона зливо, повставай!
Сині гори не завадять нам,—
Як мости, з'єднають з краєм край.
П'ять хребтів звелися до небес,—
В них мотики прокладають плай.
Твердь тремтить,— залізним кулаком
Все Трьохріччя сколихнув силай.
І куди ж то звідси на одчай
Нині Демон Пошесті втече?
Озоривши небеса, нехай
Паперовий човен спалахне!

1958 р.

Переклав Микола БАЖАН

Примітки

Чанша

Чанша — головне місто провінції Хунань, великий культурний і торговий центр Південного Китаю. Недалеко звідси, в селі Шаошань, 1893 року народився Мао Цзе-дун. В Чанша промайнули його юні роки, тут він познайомився з марксистсько-ленінською теорією і зробив перші кроки в практичній революційній боротьбі.

Сянцзян — велика річка, на березі якої стоїть місто Чанша.

Мандаринова коса — назва піщаної коси на річці Сянцзян поблизу від Чанша.

Вежа жовтого журавля

Вежа жовтого журавля — назва стародавньої будівлі на горі Змії в місті Ухань. За переказами сюди колись прилітав на жовтому журавлі святий пустельник Фей Ваньхуай. Під час будівництва великого моста через Янцзи вежа була зруйнована, але ухвалено збудувати на вершині гори Змії нову Вежу жовтого журавля.

«Стремить на північ з півдня коля» — мається на увазі залізниця Пекин — Ханькоу — Кантон.

Черепача та Змія — назви гір у районі Уханя, які знаходяться на протилежних берегах ріки Янцзи.

Цзінганьшань

Цзінганьшань — гірський район на вежі провінції Хунань та Цзянсі в Південному Китаї. Тут 1927 року були створені перші революційні бази і проголошено радянську владу з революційних загонів, які прийшли сюди з Мао Цзе-дуном та Чжу Де, була сформована китайська Червона Армія.

Хуан'ян — назва місцевості в Цзінганьшані.

День Нового року

Нінхуа, Цінлю, Гуйхуа (нині Мінсі) — повітові міста в західній частині провінції Фучзянь.

Уішань — гірське пасмо, що розмежує провінції Фучзянь та Цзянсі; тут на той час знаходилися революційні опорні бази.

Хуейчан

Хуейчан — місто на півдні провінції Цзянсі, недалеко від кордонів провінції Гуандун.

Дабоді

Дабоді — назва невеликого населеного пункту в гірсько-районі провінції Цзянсі.

Застава Лоушань

Лоушань — застава, розташована на північному схилі гори Далоушань, на шляху з провінції Гуйчжоу до провінції Сичуань. Китайська Червона Армія з боями проходила через ці місця під час Великого походу.

Три вірші по шістнадцять слів

Три вірші по шістнадцять слів Мао Цзе-дун написав 1935 року, під час Великого походу, коли Червона Армія перетинала райони високих гір, де, як говориться в народній піснi, «піший повинен голову схилити, а кінний — спішитись», оскільки до неба «тричі й три вершки». (Чі — міра довжини, дорівнює 32 см).

Великий похід

Великий похід — героїчний перехід китайської Червоної Армії в 1934—35 роках на північ.

Умен — гори в східній частині провінції Юньнань.

Цзіньша («Річка золотого піску») — назва ріки Янцзи в провінціях Сікан та Юньнань.

Даду (Дадухе) — річка в провінції Сичуань, один з притоків Янцзи, протікає в гірській ущелині. На її крутих берегах гомінданівці влаштували заслін, але частини Червоної Армії форсували річку по ланцюговому мосту і прорвали кільце оточення.

Міньшань — гора в північній частині провінції Сичуань.

Гора Люпань

Люпань — гора в північно-східній частині провінції Ганьсу.

Двадцять тисяч лі — близько дванадцяти тисяч кілометрів — такий шлях пройшла з боями майже мільйонна Чер-

вона Армія за двадцять місяців і вийшла до Великої Стіни на півночі. (Лі — міра відстані, дорівнює 576 метрам).

Злий чорний дракон — маютьяся на увазі японські загарбники.

Куньлунь

Куньлунь (Куеньлунь) — гірський хребет у західній частині Китаю з високими, покритими вічним снігом вершинами.

Сніг

Велика Ріка — ріка Хуанхе.

Цінський Хуан — перший імператор Цінської династії Цінь Ші-ханді (221—210 роки до нашої ери).

Ханський У — імператор династії Хань У-ді (140—87 роки до нашої ери).

Танський Тайцзун (627—649 роки) — імператор Танської династії.

Сунський Тайцзун (960—976 роки) — перший імператор династії Сун.

Шанозному Лю Я-цзи

Лю Я-цзи — відомий сучасний демократичний діяч Китаю.

Куньмін — штучне озеро біля літнього палацу в парку «Іхеоань» неподалік від Пекіна.

Фучуньзян — річка з мальовничими берегами в провінції Чженцзян.

Хуаньсіша

Хуаньсіша — назва одного з мотивів жанру «ци», пішла від вірша Танської епохи про «Річку, де красуня Сіша прала білизну».

Бейдайхе

Бейдайхе — містечко на березі Бохайської затоки в провінції Хебей, чудове місце для літнього відпочинку.

Юянь — назва стародавнього округу, що знаходився в північно-східній частині теперішньої провінції Хебей.

У-ді — імператор У — посмертне ім'я видатного військового і державного діяча стародавніх часів, засновника царства Вей Цао Цао (155—220 роки).

Цзеші — назва гори біля Бейдайхе, яка нині зникла під водою. В літописах відзначалося, що 207 року, воюючи з «північними варварами», Цао Цао проходив повз гору Цзеші і написав тут вірш, де говориться: «На схід дивився на Цзеші». Саме це і має на увазі Мао Цзе-дун.

Плавання

«...Зараз ось через Янцзи проплив» — влітку 1956 року Мао Цзе-дун насправді переплив ріку Янцзи в районі міста Уханя.

Чу — назва стародавнього князівства, яке містилося на території теперішніх провінцій Хубей і Хуань.

«...Міст південні береги ріки з берегом північним поєдна...» — мова йде про вже збудований перший залізничний та автотранспортний міст через Янцзи в районі Уханя.

«...Далі встане кам'яна стіна... а ще далі — став між Stromовин...» — автор має на увазі плани будівництва велетенської греблі і водосховища в ущелині Санься.

Ушань — гори в провінції Сичуань, повз які протікає Янцзи.

Два вірші про Демона Пошесті

Демон Пошесті — за китайськими повір'ями всі тяжкі хвороби на людей насилає Демон.

Шістоматоз — захворювання кровеносної системи, збудник якого — плескатий черв'як — проникає в тіло людини з води під час купання та прання білизни в природних водоймах.

Хуато — славновісний лікар періоду Трицарства (220—280 роки).

Шунь, Яо — стародавні князі, мудрість яких уславлена турботами про боротьбу з катастрофічними розливами рік країни.

Червона злива — символ незвичайного творчого піднесення, яке охопило китайський народ.

П'ять хребтів... Трьохріччя — усі гори і ріки Китаю.

«...Озоривши небеса, нехай паперовий човен спалахне!» — за народним повір'ям спалені речі переходили в користування духів. Оскільки для Демона Пошесті на землі не залишилось місця, то слід спалити паперовий корабель, на якому б він назавжди поплив геть від людей.